

Byen som oppdragar

Mangfald, individualitet og kompetanse

Hilde Danielsen

Samandrag

Denne artikkelen handlar kva bilde og ideal om byliv og barndom foreldre som bur i bykjernen byggjer opp gjennom sine framstillingar av familieliv, med særleg vekt på korleis dei framstiller mangfaldet i byen som ein positiv ressurs for oppsedinga av barna. Kjeldene er kvalitative intervju med 13 foreldrepar som budde i sentrumskjernen av ein by. Foreldra ønskjer at barna skal vere opne for ulike veremåtar, og meiner at byen er ein gunstig plass for utvikling av slike eigenskapar, dei knyt band mellom plass, moral og identitet. Foreldra ser byen som ein oppdragar av barna, som kan lære dei om verda på godt og vondt. Dei meiner at kjennskapen til og lærdommen frå mangfaldet kan bidra til å skape trygge, fordomsfrie og kompetente barn. Mangfaldet får slik både ein nytteverdi og ein etisk verdi i oppveksten som vert brukt til å hierarkisere sentrum over forstad og bygd som ei ramme om god barndom.

Innleiing

Trass i at mange vaksne i Noreg i dag vel å flytte ut av bykjernen i samband med at dei vert foreldre, er det ein markert tendens at det å bu med barn i bykjernen har vorte eit legitimt val blant menneske med reelle økonomiske og kulturelle ressursar til å velje kor dei vil bu (Danielsen 2005, Hjorthol 2003, Hjorthol & Bjørnskau 2005). Å velje bustad og bustadmiljø handlar for mange foreldre også om å velje barndom for barna sine. Foreldra knyt band mellom plass og moral, mellom oppvekstmiljø og korleis

dei vil at barna skal verte.¹ Denne artikkelen handlar kva bilde og ideal om byliv og barndom foreldre som bur i bykjernen byggjer opp gjennom sine framstillingar av familieliv, med særleg vekt på korleis dei framstiller mangfaldet i byen som ein positiv ressurs for oppsedinga av barna. Kjeldemateriale er kvalitative intervju med 13 foreldrepar som budde i sentrumskjernen av Bergen, og som hadde minst eit barn mellom sju og ti år på intervjutidspunktet og på offentlege framstillingar av barndom og byliv. Mange av foreldra framheva det positive med byen på om lag same måte som Ivar:

Ivar: Årsakene til å bu her har veldig mykje med kva eg ikkje vil at barna skal oppleve. Der som vi voks opp, skulle det frykteleg lite til før det blei sagt at folk skilte seg ut på ein eller annan måte. Her er det ein heilt annan aksept for ulike veremåtar, som tiltalar meg ved å bu i storby.

Ivar hevdar at i byen er det i orden å skilje seg ut, og det er ein kvalitet han ønskjer at barna skal få nyte godt av. Han sluttar seg til ideal i samfunnet om at menneske skal vere sjølvstendige og unike, og at individuelle forskjellar blant menneske er positivt. Ivar vil at barna skal kunne gli inn i mengda utan å gi slepp på sine særdrag. Sentrum av byen vert slik ein plass for aksept av individualitet som han vil at barna skal vekse opp med.

Foreldra i denne studien, som framhevar mangfald som ein viktig verdi dei vil innprente i barna sine, er medskaparar i ein diskurs på frammarsj på mange ulike felt som sameiner ei ny tenking om likskap og forskjell. Ordet mangfald har dei siste åra vorte brukt stadig oftare og om stadig nye felt i det offentlege ordsiftet i Noreg. I Stortingsmeldinga om grunnskulen *Kultur for læring* frå 2004 vart mangfald løfta fram som ein viktige verdi å introdusere barna for. Med utgangspunkt i at det norske samfunnet vert stadig meir komplekst og mangfaldig, må skulen gripe nye utfordringar. ”På den ene side er det langt mer krevende å forholde seg til ulikhet enn likhet. På den annen side representerer det store mangfoldet i

¹ Artikkelen byggjer på kjeldemateriale og analysar i doktoravhandlingsarbeidet mitt i kulturvitskap, *Med barn i byen. Plass, barndom og identitet* (Danielsen 2006). Avhandlinga tek opp korleis barnefamiliar i bykjernen organiserer barndommen praktisk og sosialt og korleis foreldra knytt band mellom plass, barndom og identitet, mellom oppvekstmiljø og korleis dei ønskjer at barna skal verte. Temaet er korleis foreldra gjer heimen og nabolaget i byen til sin plass for familieliv og kvardagsliv, kva type barndom dei ønskjer å skape for barna og kva slags individ dei ønskjer at barna skal verte.

elevmassen en viktig ressurs” (St. melding nr. 30 2004:24). Her vert mangfald ein positiv verdi samtidig vert det konstruert som ei utfordring, eit potensielt problem.² *Storbymeldingen. Om utvikling av storbypolitikk* strekar under at ”Livet i byene gir rike muligheter til mangfold og kultur-møter” (St. melding nr. 31 2003:8).

Nyere forskning viser at barn har mange fordeler ved å vokse opp i et mangfoldig bymiljø. Å leve med og å måtte samarbeide med mennesker som er annerledes enn deg selv, gir viktig lærdom. Du får en kompetanse som er viktig for å møte livet og ikke minst det moderne arbeidslivets krav (Storbymeldinga 2003:129).

Mangfald i byen vert gjort til ein positiv kvalitet for barn. I nokre samanhengar har mangfald altså erstatta ordet likskap som honnørord, og Noreg feira det offisielle mangfaldsåret i 2008. Mangfald gir assosiasjonar til prosessar som verdsetjing og inkludering av minoritetar og marginaliserte grupper, verdiar mange ser på som positive. Forskjell vert sett på som ein ressurs samanlikna med likskap, som vert assosiert med tvang til konformitet. Likskap, som er ein verdi som har og har hatt høg status i Noreg og Skandinavia, vert altså utfordra av dei positive konnotasjonane knytt til mangfaldstanken (de los Reyes & Martinsson 2005:9). Mangfald vert ofte knytt til eit ønskje om å oppvurdere forskjellar, å handsame forskjellige menneske på ein likeverdig måte og å ta vare på menneske sine ulike erfaringar. Individuelle forskjellar vert gjort til ein ressurs for både individet og samfunnet, eit gode som bør nyttast til felles beste. Samtidig har mangfaldstanken ekskluderande trekk; det er dei andre som skal inkluderast (ibid.). Ordet mangfald vert brukt direkte av informantane og i det offentlege ordsiftet som eit honnørord, og representerer tankemåtar og retorikk som treng kritisk gransking.

Eg vil presentere teoretiske og metodiske utgangspunkt og diskutere korleis by, barndom og mangfald vert knytt saman i det offentlege ordsiftet, før eg analyserer korleis informantane i denne studien brukar omgrepet mangfald. Kvifor framhevar foreldre at sosialt og kulturelt mangfald er ein positiv kvalitet ved oppveksten i by? Kva innverknad trur dei mangfald har på livet til barna og utviklinga av personlegdommen deira? Tek foreldra avstand frå verdien om likskap gjennom ønskja om mangfald, eller ser dei

² Gressgård viser til make retorikk, om mangfaldet som utfordring i sin analyse av stortingsmeldinga om integrasjon og innvandring: *Mangfold gjennom inkludering og deltaking. Ansvar og frihet* (Gressgård 2005:73).

for seg eit mangfald som baserer seg på ei form for likskap? Kva konsekvensar får ulike syn på mangfald for forståinga av kven som er *vi* og kven som er dei *andre*? Med utgangspunkt i desse spørsmåla knytt til forståinga av mangfald vil eg analysere foreldre sine ideal om korleis barn bør utvikle seg. Eg vil argumentere for at dei forstår mangfald som eit inkluderande omgrep, der dei sjølve og andre er ein del av eit ”vi” som er innbyrdes forskjellige. Sjølvforståinga her er å vere avvikande eller annleis på ein positiv måte. Foreldra nyttar samtidig også mangfald som ei skildring av dei andre, dei som er annleis, avvikande, eksotiske eller farlege. I ei slik tyding er det ”dei andre” som representerer mangfaldet og omgrepet fungerer først og fremst som eit reiskap for eksklusjon. Desse to forståingane av mangfald strukturerer framstillinga.

Teoretiske og metodiske utgangspunkt

Kulturanalysen slik den har vore utforma i det etnologiske og folkloristiske fagmiljøet i Sverige og Noreg frå 1980-talet og framover, ligg som eit premiss for val av både tema, metodar og måtar å tolke på (Ehn & Löfgren 1994, 2001). Kulturanalysen kan plasserast innanfor den postmoderne vitenskapsforståinga med sitt sosialkonstruktivistiske utgangspunkt (Danielsen 2006, Hellesund 2002). Spørsmåla ein stiller seg handlar om korleis forståinga av verda vert skapt gjennom tolkingar som representerer ulike versjonar av røynda. Ulike teoriar, metodar og kjelder kastar lys over ulike sider ved verda, og ulike innfallsvinklar er viktige for å løfte fram komplekse forståingar av fenomenet ein studerer. Kulturanalysen er dermed karakterisert av ein teori-, metode- og kjeldepluralisme basert på ei pragmatisk tilnærming. Dersom ein teori, ein del av ein teori eller eit omgrep kan opne for nye tolkingar, er det prinsipielt mogleg å bruke det i ein ny samanheng (Hellesund 2002:64). Kjeldeforståinga er tilsvarande vid. Ein bruker både skriftlege og munnlege kjelder, til dømes aviser, vekeblad, dagbøker, skjønlitteratur, offentlege dokument, forskingsintervju, samt fotografi og ulike former for observasjon og deltaking. Metodane er grunna i spekteret av ulike kvalitative innfallsvinklar. Målet med tolkingane er å overskride dei eksisterande forståingane av fenomenet ein studerer med hjelp av kreative og kritiske tolkingar.

Med fokus på førestellingane, kategoriane, ideala og kompromissa som foreldre relaterer seg til når dei legg til rette for barndom sentralt i byen passa det godt å utføre kvalitative forskingsintervju av foreldrepar.

Eg intervjuar para saman for å få fram forhandlingane mellom foreldre, eventuell semje og usemje (Danielsen 2006:55). Målet mitt har vore å tolke fram normer og ideal. Individua er innvevde i samfunnsmessige diskursar, og samanhengane informantane refererer til viser til noko større enn det individuelle nivået. Den britiske geografen Gill Valentine viser til omgrepet "imaginative generalisations" for å skildre korleis informantar ofte presenterer ein idealisert og konvensjonell versjon av eigen eller andre si åtferd (Valentine 1999:69). Slike førestelte generaliseringar, som gjerne inneheld stereotypiar, har informantane både presentert og utfordra i diskusjonar med kvarandre eller meg under intervjuet. Informantane forholdt seg til ein førestelt normalitet, til kva dei meiner er utbreidde haldningar og verdiar, og plasserte seg sjølve i forhold til det dei oppfatta som dominerande oppfatningar om korleis verda heng saman. Det som informantane meiner er uvanleg eller vanleg ut frå deira ståstad, kan ha motsett tyding ut frå andre ståstader. Til dømes kan informantane i denne studien hevde at det er uvanleg og lite akseptert å bu i sentrum av by med barn, og dei kan grunngi denne påstanden med personlege opplevingar. Samtidig kan ein tenkje seg at einskilde informantar busett i bygder ville sagt at dei opplever at dei er utsett for bygdehets og at dei meiner at det vert framstilt som mindreverdige å bu på bygda.

Alle informantane budde i sentrum av Bergen, ein kommune med omlag 240 000 innbyggjarar. Sentrumskjernen er fysisk sett liten, klart avgrensa av sjøen og dei sju fjella. I Bergen kan ein skilte med at ein bur nær fjell og turområde samtidig som ein bur i sentrum av byen. Områda eg studerte ligg i gåavstand til Torgalmenningen, plassen som vert oppfatta som det fysiske uttrykket for sentrum av Bergen.³ Bergen sentrum har gått frå å vere fråflyttingstrua fram til 1980-talet til å verte eit stadig meir attraktivt bustadområde dei siste 20 åra, særskild blant vaksne utan barn. Men fleire barn enn tidlegare veks no opp i bykjernen. Frå 1994 til 1999 var det ein auke på ein prosent i delen barn og unge 0–19 år, i same periode som befolkninga som heilskap gjekk ned i bydelen Bergenhus (Bergen kommune 1997:45). I løpet av 1990-talet gjekk barnetala kraftig opp i skulane i bykjernen i Bergen, barneskulane hadde i år 2000 det høgaste elevtalet sidan midten av 1960-talet.

Innanfor ramma av bydel og alder på barna hadde eg også andre kriterium som eg var oppteken av då eg plukka ut informantar. Den danske

³ Administrativt sett ligg områda i Bergenhus bydel, som inkluderer bykjernen i Bergen og buområde nær sentrum.

psykologen Jette Fog peikar på at mangfald i utvalet knytt til relevans for problemstillinga, er viktige kriterium for val av kjelder innan kvalitative metodar (Fog 1996:195). Å bu sentrumsnært kan bety mange forskjellige ting i Bergen. Ein kan bu i blokk, i villa med hage, i ein gamal bygård, i eit gammalt trehus, i område dominerte av stor gjennomgangstrafikk eller i skjerma og rolege strøk med private hagar eller bilfrie gatetun. Eg la derfor vekt på å intervjuje familiar som representerte ein variasjon av bustadpraksisar, med ulik utdanning og ulik grad av økonomisk fridom.

Eg fekk kontakt med informantane gjennom å presentere prosjektet på foreldremøter på skular og ved å bruke snøballmetoden: dei intervjuja foreldrepara tipsa meg om andre familiar. Eg intervjuja nokre som budde i ein bustad, nokre i leilegheit, nokre i kommunale bustader, nokre med lang utdanning, nokre med kort utdanning, nokre som var innflyttarar frå bygdar og tettstader og nokre som hadde budd i byen i eigen oppvekst. Dei fleste informantane plasserte seg på eit mellomnivå utdanningsmessig, men nokre hadde utelukkande grunnskuleutdanning eller vidaregåande utdanning og nokre hadde lang universitets- eller høgskuleutdanning. Seks av para budde i hus, sju budde i leilegheiter i bygårdar, ein familie leigde, medan dei andre eigde sine bustader. Husa det er snakk om, er gamle trehus i rekkjer i gatemiljø (berre eit av husa var frittliggjande). Storleiken på husværa varierte frå rundt 50 til 200 kvadratmeter, mange av familiane hadde litt over 100 kvadratmeter til disposisjon.

Foreldre med barn i aldersgruppa seks til ti år har ofte teke eit val om bustadmiljø, dermed fekk eg kontakt med familiar som ofte har teke eit aktivt val i forhold til korleis dei bur. Det var mange ulike vurderingar og premisser som hadde ført til at dei familiane budde akkurat der dei budde (Danielsen 2005). Nokre var svært fornøgde med husværet sitt, andre kunne tenkje seg å flytte. Mange par hadde hatt lange diskusjonar om kor dei skulle bu med barna. For nokre var det eit aktivt og sjølvstøtt val at dei budde nær bykjernen av Bergen, for andre var det å bu i byen med barn resultatet av ein lang prosess der mange andre løysingar hadde vorte diskutert.

Plassen for den gode barndommen

Kulturelle førestellingar om kor den gode barndommen skjer verkar inn på kva ideal og draumar foreldre har om det gode famieliv. Eg vil derfor kort gi ei framstilling av ideal for den gode barndommen knytt til plass,

slik dei trer fram i media, med eit særleg blikk på framstillinga av barn og by. Den ideelle norske barndommen har lang tradisjon for å verte framstilt som landleg idyll (Danielsen 2005, Gullestad 2002, Jahr & Bodal 2001, Villa 1999). Men i dag er bildet meir komplekst. Koblinga mellom barn, by og positivt mangfald, er utbreidd både i Noreg og i andre vestlege land. Det er ikkje berre mine informantar som framhevar dette.⁴

Ifølgje historikaren Jan Eivind Myhre, som har skrive ei bok om barndom i Oslo i eit historisk perspektiv frå 1870-åra av, er redselen for farane i storbyen like gamal som storbyen sjølv i Noreg (Myhre 1994:44). Ordet gata vart eit symbol på alt det farlege barna kunne kome ut for. Då det store oppslagsverket *Lykkelige barn* skriven av dei fremste legane, psykologane og arkitektane på den tida, kom ut første gong i 1960 skreiv fagfolka følgjande på ein sjølvsaugt måte:

At barn som vokser opp med dyr og jord, som regel blir lykkeligere og mer harmoniske enn bybarn, er noe man lenge har visst. Man kan jo bare sammenlikne statistikken over forbrytelser på landsbygda og i byene! På landet er nok familielivet og de hjemlige forhold langt sunnere og riktigere, virksomhetstrangen får bedre avløp, og omgivelsene er mer naturlige og renslige – enda man kanskje savner både søppelsjakt og kjøleskap (Skard mfl. 1960:170).

Nærleiken til dyr og natur vert framstilt som eit gode som barna på landet nyt godt av og som gjer dei meir lukkelege og harmoniske enn bybarna. Framstega i det moderne samfunnet, symbolisert gjennom søppelsjakter og kjøleskap, klarar barna seg derimot godt utan. Det naturlege, sunne og rette vert kopla til landet, representert ved dyr og jord. Vektlegginga av kontakt med natur og dyr som viktig for barna si utvikling kan sjåast som uttrykk for ei oppleving av tap. Naturen som ein meinte hadde vore ein sjølvsaugt del av kvardagen til barn, vart gjort om til noko familien måtte oppsøkje aktivt for å gi barna ei sunn innstilling til livet.

⁴ Geografen Per Gunnar Røe fann dei same argumenta om at "Byens sosiale og kulturelle mangfold var attraktivt og sunt for både vokse og barn" då han intervjuar folk som bur eller arbeider i Oslo om val av bustad (Røe 2005:160). Statsvitaren Marit Helgesen har skrive ein forskingsrapport om foreldre i Oslo sine motiv for å velje privatskule framfor offentleg skule, og viser at foreldra mellom anna grunnir valet med eit ønskje om mangfald. Foreldra meiner at barna bør vere omgjevne av etniske og sosiale ulikskapar for å unngå eit einsarta miljø (Helgesen 2003:95).

Negative formuleringar om byen som oppvekstmiljø kan ikkje lenger formulerast på den sjølvsegte måten som i oppslagsverket *Lykkelige barn*. Barndommen på bygda risikerer i dag å måtte forsvare seg ut frå barndommen i byen sine premissar. Dei siste åra har også einskilte forskarar gått ut i media og hevda at: "Det er best for barn å bu i byen", eit utsegn dei byggjer opp i kontrast til oppfatninga om at barn har det best på landet. Sosialantropologen Hilde Lidén, som har skrive doktorgrad om barn i bykjernen i Oslo, vart sitert i *Aftenposten* på at:

Det finnes så mange positive sider ved et barneliv i byen at bybarna kommer vel så godt ut som sine jevnaldrende på landet. Utryggheten på grunn av mye trafikk og personer som oppleves som skumle, er ikke slående. Derimot opplever bybarn et spennende mangfold. De går på rulleskøyter istedenfor å løpe i skogen. Lærer seg å takle det ukjente og ikke minst det uforutsigbare (Aftenposten 21.09.01).

Lidén står her fram med eit klart budskap om å oppvurdere barndommen i byen. Ho trekk fram at bylivet ikkje er så farleg som mange trur, og at bybarna er i fysisk rørsle i motsetning til det ho meiner er utbreidde oppfatningar. Desse argumenta er defensive, i opposisjon til det ho reknar med er utbreidde negative førestellingar om livet i byen. I tillegg brukar ho meir offensive argument som handlar om det særeigne byen har å tilby framfor bygda: at barna i byen opplever eit spennande mangfald og lærer seg å takle det ukjende. Ho uttrykkjer dermed at bybarna utviklar ein kompetanse som barna på bygda manglar. Psykologen Oddvar Skjæveland fører vidare argumenta om bybarna sine spesifikke kunnskapar:

Det er sunt for barn å vokse opp i storbyen. Kanskje sunnere enn å vokse opp på landet. Bybarn får helt andre impulser og erfaringer enn barn på landsbygda. Det gjør dem bedre skikket til å møte det moderne samfunnet og de krav som stilles (Aftenposten 06.09.01).

Skjæveland hevdar at bybarna både er sunnare og betre rusta til å takle krava i det moderne samfunnet, fordi barn som veks opp i mindre miljø har eit smalare erfaringsgrunnlag, og dermed veit mindre om endringar i til dømes samlivsnormer og det fleirkulturelle.

Eigenskapane bybarna utviklar, ifølgje Skjæveland, som å verte fleksible, opne, sjølvstendige og kreative, gjer at dei også vil stille sterkare på arbeidsmarknaden. Bygda vert gjort til ein dårlegare plass for den gode barndommen enn byen. Myten om den farlege byen byggjer på fordommar, hevdar Skjæveland. Han byggjer samtidig sjølv mytar om bygda ved å setje opp bygda som ein eintydig kontrast til byen.

Oppslaget ”Bygda – like bra som byen” i Stavanger Aftenblad er ein av mange reaksjonar på Skjæveland sine utsegner om at det er best for barn å vekse opp i byen. Den dåverande leiaren i Noregs Bygdeungdomslag, Kristin Søyland, meinte at det vert for enkelt å hevde at byen er betre berre fordi det bur fleire folk der og at det er fleire fritidstilbod der.

På landet lærer ein å omgåast alle typar folk, og det er ikkje alltid så lett å velja sine venner som i byen. Dette gjer at ein må verta ganske tolerant overfor folk som er ulik ein sjølv. Dessutan har ein kanskje lett for å verta einspora i byane, då ein kan velja å berre ha lag med dei som er like ein sjølv, seier Søyland. (...) Ho trur også det kan vera ei myte at det er så lite samansett miljø på bygdene og viser til at flyttemønsteret stadig vert meir komplisert. Søyland peikar likevel på at generasjonskløfta truleg ikkje er så stor på bygdene som i byen (Stavanger Aftenblad 30.10.01).

Søyland sluttar seg her til mangfaldsretorikken som Skjæveland forfektar. Ho framhevar dei kvalitetane ved bygda som handlar om å møte folk på tvers av generasjonar, og å pleie kontakt og vennskap med folk som er forskjellige frå ein sjølv. Som han, synest ho det er eit mål å vere tolerant overfor folk som er ulik ein sjølv. Slik sett stiller ho ikkje spørsmål ved mangfald som eit gode for barn, men godtek det som eit premiss for eit godt liv. I staden vender ho argumentet om mangfald mot bylivet, til bygdene sin fordel – fordi ein på bygdene har færre høve til å velje vekk dei som ikkje liknar på ein sjølv og fordi generasjonskløfta er mindre. På eit nivå har desse deltakarane i det offentlege ordsiftet same mål. Dei ønskjer aksept av forskjellige plassar og måtar å leve på med barn. Mangfald vert ein sentral verdi for barn sin oppvekst som både bybuarar og bygdebuarar vil knyte seg til.

Ut frå dei offentlege tekstane om by, bygd og barn som eg har vist til, er det rimeleg å hevde at barndom i byen har vakse fram som ei legitim forteljing om den gode barndommen, som konkurrerer med barndom på bygda om å gi barna ein trygg oppvekst. Barndom på bygda kan i dag ved

nokre høve vurderast ut frå verdjar som i mange samanhengar vert oppfatta som bymessige, som kulturelt og sosialt mangfald og sosial kompetanse til å takle framande.⁵ Desse verdiane vert oppfatta som udiskutable godar som konkurrerer med verdien om nærleik til naturen om kva som skal til for å skape sunne og kompetente barn.

Mangfald som kulisser

Eg vil no analysere korleis mangfald, byliv og barndom vert knytt saman av foreldra eg studerte, og kva innhald dei la i mangfaldsombegrepet. Medan ei forståing av mangfald handlar om *mangfaldet i individet*, at kvar og ein er mangfaldige skapningar som bør få rom til å utvikle sin individualitet, handlar ei anna forståing om *mangfaldet rundt individet*, mangfaldet som dei andre representerer. Denne siste forståinga, som eg vil presentere først dreiar seg om mangfald som ein kontrast til den førestelte normaliteten, om dei eksotiske, tidvis skremmande eller berre forskjellige andre. Forskjellane mellom vi og dei andre som representerer mangfaldet vert framheva og brukt i skapinga av normalitet. Kva som vert rekna som farleg, framand, annleis, trygt, nært eller vanleg, varierer sjølvst, men nokre kategoriar dukka oftare opp enn andre når informantane snakka om mangfald. Desse kategoriane er rusbrukarar, folk i andre livsfasar eller frå andre sosiale lag enn dei sjølv og etniske minoritetar. Sjølv om mangfaldet representerer dei andre, vert det oppfatta som eit positivt element i oppveksten til barn, som ei eigna kulisser for ein god barndom. Å gi mangfaldet status som kulisser peikar samtidig på at noko vert fortrent til bakgrunn, ikkje vert teke på alvor.

Oppdragande erfaringar: narkomane, fyllikar, pensjonistar og innvandrarar

Ein måte å konstruere mangfald som kulisser på, er å framheve at ”vi er like” medan dei andre som utgjer mangfaldet er forskjellige frå ”oss”. Nokre kategoriar av menneske skilde seg ut som typiske representantar for mangfald, og det var menneske som er synleg rusa utandørs, folk i ulike

⁵ Det er også verd å merkje seg at kontrastane som vert bygd opp, baserer seg på motsetningar mellom by, forstått som bykjerne, og bygd. Tettstadar der svært mange norske barn bur, er sannsynlegvis mindre tydelege motsetningar med sin blanding av by og land, og dermed mindre eigna som kontrasterande verkemiddel.

aldrar, oftast representert ved studentar eller pensjonistar og folk med annan etnisk bakgrunn enn norsk.

Gry og Gunnar har to barn og bur i eit gammalt trehus i ei idyllisk gate. I luftlinje bur denne familien 100 meter frå eit hus der dei kjenner til at narkomane har døydd av overdosar. Avstanden vert opplevd som lang fordi det skjedde i ei anna gate, og fordi menneska med rusproblem sjeldan oppheld seg i deira gate. Gry og Gunnar har litt ulik innstilling til byens farar. Gry er skeptisk til utviklinga i strøket med fleire rusbrukarar og overdosedødsfall i nærleiken. Gunnar er meir entusiastisk i forhold til ”dei andre” og potensielt farlege.

Gunnar: Eg trur det er viktig å la ungane venne seg til fulle menn og negrar, ikkje minst. I ein forstad kan du sannsynligvis bu ganske lenge utan å sjå ein narkoman, ein fullemann, og sannsynlegvis utan å sjå ein pensjonist også. Og negrar er det vel ikkje oppi der. Og før eller sidan blir ditt første møte med byen ein laurdag kveld, du er 14 år, saman med åtte kameratar, du har lurt deg til å ta bussen til byen og så endar du på busstasjonen. Og eg trur jo slett ikkje dette er ein betre måte å introdusere ungane til, ikkje byens farar, men til samfunnets farar.

Gry: Det er eg heilt einig i. Dei blir vant i byen og dei blir kjent i byen. Jenta vår som er 9 1/2 er veldig kjent i byen.

Gunnar: Og trygg.

Gry: Ja trygg, ho er jo guide når besteforeldra er på besøk, skal vise dei og veit: så kan vi ta ein snarveg der! Så ho er veldig kjent i byen.

Gunnar: Ja, men ikkje bare trygg på den måten, men også trygg i tydinga naturleg skeptisk: veit kva som er lov og kva som ikkje er lov. Det trur eg er viktig, å få det inn med morsmjølka, heller enn å dumpe opp i det.

Gunnar inkluderer her menneske som ofte vert oppfatta som skremmande eller farlege for barn, som narkomane og fyllikar, som positive element i oppvekstmiljø. Han ser for seg at barna i nokre av forstadene utanfor sentrum lever eit beskytta liv på plassar som er dominerte av vellukka etnisk norske menneske i ein viss alder. Barna vert slik avstengt frå farane i byen og samfunnet. Bruken av den biologiske metaforen *morsmelka* understrekar at samfunnets farar er noko barna bør ha eit naturleg forhold til, at det er sunt for dei og at dei vil ha ein fordel framfor barn som ikkje får dette.

Å skape trygge barn handlar her meir om å lære barna til å takle potensielle farar, heller enn å skjerme dei for potensielle farar.

Gunnar: No snakkar vi om farar og OBS-skilt og Pass deg! og såne ting. Men baksida av dei orda er jo toleranse og spennvidde og forskjellar blant folk. Det å vere vant med å omgås forskjellige menneske, pensjonistar, og negrar og innflyttarar og pusekattar, og skodespelarar og rørleggarar og såne som faktisk gjer eit skikkeleg arbeid. Toleranse for slike menneske, trur eg, er vel så viktig som akkurat det der med å vere på vakt og vere trygg.

Tryggleik er eit honnørord i oppveksten til barn som her vert definert som å lære barna å takle nye og uvante situasjonar. Omsorg for barn handlar då om å lære dei om verda på godt og vondt.

Gunnar plukkar fram ulike typar av menneske som han meiner at barna treng å venne seg til. Gunnar spesifiserer kven han definerer som andre, som kontrastar til seg sjølv og sin eigen familie. Desse andre ønskjer han at barna skal lære seg å handtere. Han kategoriserer sin eigen familie som ein toinntektsfamilie med høg utdanning og inntekt. I forhold til naboane i gata har han og kona lengre utdanning og sannsynlegvis meir pengar å rutte med. Han omtalar handverkarar som "såne som faktisk gjer et skikkeleg arbeid", sannsynlegvis i opposisjon til sitt eige arbeid som akademikar. Han spesifiserer eit mangfald basert på alder (pensjonistar), etnisitet (negrar, eit ord han bruker trass i at han sannsynlegvis veit at det er ein karakteristikk med rasistiske assosiasjonar), pusekattar (vellukka folk), kunstnarar (som ofte har lite pengar og vert tilskrivne ein utradisjonell livsstil). Det er denne samansetjinga av folk som lagar det spennet han er oppteken av. Både det kulturelle og sosiale mangfaldet vert ein viktig verdi knytt til å bu i sentrum med barn. Verdien av desse erfaringane overskuggar, slik han ser det, redselen for byens, eller samfunnets farar.

Gunnar brukar orda "forskjellar mellom folk" som honnørord på linje med toleranse og spennvidde. Han fryktar dei moglege konsekvensane av at bustadmiljøet deira har vorte stadig meir attraktivt dei siste 15 åra: "Eg syns jo det er ein av dei skumle utviklingstrekk. Strøket blir så strigla!" Slike endringar er typiske for utviklinga i gentrifiede urbane nabolag. Dersom endringa av eit område frå arbeidarklassepreg til middelklassepreg er suksessfull, vil kjeldene til kontrast, som middelklassen såg på som attraktiv då dei flytta dit, verte mindre. Noko av det tiltrekkjande ved bu-

stadmiljøet går slik tapt gjennom endringsprosessen. Gunnar uttrykkjer ein nostalgi over det tapte sosiale mangfaldet i lokalmiljøet.⁶ Han lengtar etter alkoholikaren og det psykiatriske tilfelle som tidlegare var ein del av gatebildet rundt huset. ”For ungane så er det utroleg viktig å vere klar over at eit sånt sprøtt menneske finst.” Samtidig har Gunnar svært spesifikke ønskjer og krav til naboane sine og meiningar om korleis dei bør oppføre seg, og kva type barn hans barn bør leike med.

Sosiologen Zygmunt Bauman hevdar at moderne menneske har innbyrdes motstridande ønskjer om å skape trygge og spennande omgjevnader. Mangfaldet i byen er tiltrekkande, men kan kollidere med kravet om tryggleik (Bauman 2000:196). For foreldre kan desse to ønskja opplevast som særleg motstridande, då ansvaret for barn gjer at dei ønskjer å leggje det offentlege rommet best mogleg til rette for barn. Tiggarar, prostituerte, fyllikar og narkomane representerer sider ved livet som mange ønskjer å skjerme barn mot. Samtidig kan det framstå som ufullstendig å la barna vekse opp i eit miljø utan det sosiale mangfaldet som desse gruppene representerer.

Dersom nabolaget rundt Gunnar vert for einsarta, liknar det på karakteristikkane han har gitt einskilde forstader. Han er derfor redd for tendensar til segregering i strøket som han bur i.

Gunnar: Spreiing er jo berre flott. Problemet er jo viss det blir homogene grupper. Viss det blir eit kunstnarstrøk som er ei greie, eit arbeidarstrøk, eit pusekattstrøk og eit seniorsenter, då blir det eit problem. (...) Viss dei får lov til å dra i kvar si retning. Så lenge dette blir litt småkrydra rundt omkring, og det blir berre ein sånn spreidd lapskaus, så er det veldig greitt. Men hadde vi hatt eit homogent innvandarmiljø her som definerte sine egne grenser, no skal eg vere forsiktig med å seie det, men definerte seg sjølv, så hadde vi hatt ei gruppe å forhalde oss til. Og sjølv om det er innvandrarar og masse forskjellige hudfargar her, så forhold vi oss ikkje til dei som grupper, overhodet ikkje. Det er Khalid, men vi snakkar ikkje om grupper.

Gry: Nei.

⁶ Geografen Tim Butler siterer ein informant frå London med middelklassebakgrunn som uttrykkjer den same type nostalgi: ”Gradually people came in and turned these wrecks into very nice houses, though we have lost some characters (not all of whom I miss)” (Butler 2003:2479).

Gunnar: Derfor er vi på individnivå, heldigvis. Og det gjer jo at vi kan forhalde oss til eit differensiert miljø, og det er jo bra!

Idealet om å møte folk som individ framfor å møte dei som representantar for grupper, kan handle om å unngå å møte andre med fordommar og stereotype oppfatningar. Men preferansen for å møte folk på individplan, kan også handle om ei frykt for kva som kan skje om ”dei andre” utviklar ein sterk gruppeidentitet. Dermed kan ulike grupper stå fram med sine felles interesser og fremje dei i ein kamp mellom ulike grupper. Innvandrarar i nabolaget er greitt så lange dei ikkje forstyrrar dominansen til det etnisk norske. Innvandrarane vert slik inkluderte i eit mangfald Gunnar ønskjer å vere del av, men dei vert aksepterte berre som kulisser eller krydder. Men metaforen om nabolaget som ein lapskaus, som Gunnar også bruker, peikar i ei anna retning. Lapskausmetaforen inneber ein heilskap basert på forskjellige element som i større grad er likeverdige samtidig som dei heng saman. Hans preferanse for å møte folk på individplan kan slik også handle om å møte dei som konkrete individ og ta dei på alvor. Dette kan også potensielt innebære å ta på alvor dei preferansane individet deler med ei gruppe.

Den canadiske geografen David Ley fann liknande idear om mangfald som eit gode for miljøet rundt barn, som Gunnar og mange av informantane mine representerer, i sin studie frå gentrifikerte sentrumsområde i canadiske byar. Også dei framhevar sosialt mangfald som sunt for utviklinga av barn som samfunnsborgarar sett i forhold til diskriminering og respekt for andre.⁷ Denne varianten av mangfaldstenkinga rundt barna verkar meir idealistisk enn den meir marknadstilpassa tanken om at barn skal lære seg å takle mangfald. Her skal dei også utvikle bestemte antidiskriminerande normer. Som mange av dei som eg intervjuar, hadde sentrumsbuarane i canadiske byar ein generell tendens til å trekkje fram dette poenget i kontrast til korleis barn har det i forstadar (Ley 1996: 208). Forstaden vert halde fram som ein getto der barn berre treff andre barn med make bakgrunn. Det like vert til det einsretta og negative, og i denne samanhengen får mangfald ein høgare verdi enn likskap. Gunnar som er entusiastisk overfor det forskjellige, er også klar over at noko av det han set pris på med nærmiljøet er eit fellesskap basert på ei form for likskap med naboane. Han

⁷ Ein av informantane hans seier det slik: “This area is fairly multicultural... I think that’s good, that exposure to the kids. It’s a complete head start. I think children who are brought up in connection to other cultures, other races, will not have to learn about human rights and non-discrimination“ (sitert i Ley 1996:208).

opplever at han har eit tett og godt forhold til dei næraste naboane sine, og dette knyt han til likskap forstått som det make: ”når vi seier at vi er harmoniske, så er det fordi vi er ei ekstremt homogen gruppe”.

Gry: Vi er like i alder, vi har ungar på same alder som går i same skule, vi gjer alt...

Gunnar: Jada, dansar rundt i same trim, alle saman.

Gry: Det er jo forskjellig bakgrunn, folk har jo forskjellig utdanning. (...)

Gunnar: Det er veldig små krusingar.

Gry: Vi er veldig like likevel.

Gry og Gunnar konkluderer med at folk i nabolaget deira er ”veldig like likevel”. Det like handlar om å vere ressursrike, anten økonomisk eller kulturelt. Dei like er naboane som dei har mest og nærast kontakt med i det daglege.

Det er ei innebygd motsetning mellom dei ønskja Gunnar framfører. Han set stor pris på likskapane naboane i hans gate deler, samtidig som han ønskjer å halde på mangfaldet som gjer bylivet spennande. Det mangfaldet som Gunnar dreg fram, er skapt i kontrast til kven han sjølv og familien er. Det er eit mangfald som vert plassert på avstand frå dei nære fellesskapa han og familien inngår i. Mangfaldet er ei fargerik, spennande og pedagogisk nyttig kulisse rundt oppveksten til barna.

Overlegen toleranse

Velmeinde retorikk om toleranse og inklusjon av ulike typar av minoritetar eller eksotiserte andre kan basere seg på undertrykking av dei tolererte. Gjennom sin analyse av ideologien om den multikulturelle og kosmopolitiske byen Sydney argumenterer sosiologen Ghassan Hage for at aksepterte toleranse aldri er ein passiv toleranse, fordi toleranse i praksis handlar om grenser (Hage 1998). Ved å stille seg sjølv opp som den som kan definere og godta andre, vert toleranse til ei aktiv haldning eller handling. Slik kan majoriteten setje seg i ein overlegen posisjon.

Enduring is coping with something over which one has no control. Tolerance, contrary to this, always presupposes a control over what is tolerated. That is, tolerance presupposes that the object of tolerance is just that: an object of the will of the tolerator (Hage 1998:89).

Som fleire andre forskarar som har studert minoritetar, peikar Hage på makta som ligg i å vere den som tolererer andre, den som kan definere kva som kan tolererast (Gullestad 2002). (Gullestad 2002:68, Gressgård 2005).

Geografen Tim Butler hevdar at middelklasseinnbyggjarar i sentrum av London formar ein metropolitisk habitus der verdier som mangfald, sosial inklusjon og sosial integrasjon er viktige element i narrativet om bustadmiljøet, men der sosial eksklusivitet er praksisen (Butler 2003:2471).

Respondent associated almost exclusively with "people like us" and much of their time is devoted to the needs of the immediate household. Their children associated almost exclusively with other middle-class children and many of their own friends went back to school and university days (Butler 2003:2483).

Butler meiner at kombinasjonen av haldningar og praksisar der inklusjon er idealet og eksklusjon er praksisen, er delvis konstitutiv for den metropolitiske habitusen. Ein verdset verdien av dei andre, men vel å ikkje vere saman med dei. "They are, as it were, much valued as a kind of social wallpaper, but no more" (Butler 2003:2484). Butler trekk her fram prosessar som er gjenkjennelege i det kjeldemateriale eg byggjer på, og som eg har analysert som mangfald som kulisse.

Mangfald som reiskap for individualitet

Foreldra kunne definere mangfald som eit *vi*, som dei sjølve er del av. Utvalet av forskjellar som utgjer *vi* er smalare og tryggare enn forskjellane som utgjorde mangfald som kulisse. Mangfald vert i denne samanhengen definert som eit fellesskap av menneske som verdset individualitet og forskjellar som ein ressurs.

Vidare horisont

Oda og Octavio hadde flytta frå ein tettstad og inn til bykjernen for å kome nærare andre menneske som verdset forskjellar. På tettstaden hadde dei opplevd både rasisme og homofobi som dei tok avstand frå, og dei oppleve at barna vart definerte inn i trange kategoriar. Dei flytta til byen både for sin eigen og barna sin del, for å kome nærare eit miljø dei kunne kjenne seg meir heime i.

Oda: Det kan vere litt fordommar frå mi side, men eg føler at viss du veks opp i sentrum, kan du få mykje vidare horisont.

Octavio: Ja, du er meir open.

Oda: ...i forhold til både kultur og folk, ja, alt, eigentleg. Og eg har jo lyst til at barna våre skal få det med seg,

Den horisonten dei ønskjer at barna skal utvikle, handlar om å vere inkluderande og open. Også Mona og Mads ønskjer at barna skal verte opne, og meiner at barn i sentrum av byen er det. Dei har to barn og bur i det området av byen som dei begge voks opp i. Mona var oppteken av at barna som budde i sentrum av byen var merka av eit positivt særpreg. Ho illustrerte det med følgjande historie:

Mona: Eg har ein artig kommentar til det at barn bur i byen. For vi reiser jo veldig mykje på landet. (...) Dei (barna våre) er med desse barna i bygda, som om dei skulle vere ein del av bygda. Så seier ho eine: "Så kjekt det er når dine barn kjem, for ein skulle ikkje tru dei var bybarn!" Då ser dei for seg at bybarn er sånne som bryr seg veldig mykje om klede, som bryr seg om heilt andre ting enn kanskje det å gli inn i eit miljø med desse barna som er vant til å berre gå i bygda. Så samanliknar eg, så seier eg: "Det blir nesten som eit bygdemiljø vi bur i. For det er veldig gjennomsiiktig her, foreldra veit kven barna er med." –"Ja, for det er noko spesielt med dei barna, i forhold til andre barn," seier dei. (...) "For folk som bur på desse store plassane, Åsane, drabantbyane, dei barna vert heilt annleis". Dei har gjort samanlikningane.

Mads: Sånn med Barbie...

Mona: Litt meir Barbie girl, dei må følgje moten, følgje presset.

Mona meiner at dei negative førestellingane som ho trur mange har om bybarn ikkje stemmer. Det positive med bybarna er at ein ikkje skulle tru at dei var det. I staden for å vere prega av det siste nye innan motar og trendar, er sentrumsbuarane derimot individualistar som ikkje treng å følgje motane fordi dei toler å skilje seg ut og dermed tør å vere seg sjølve. Motepress koplar både Mona og Mads til forstadane. Samtidig trekk Mona fram at strøket som familien bur i er som ei bygd, det er gjennomsiiktig, nært og tett, ord ho brukar som honnørord. Trygt og godt er ein etablert sosial konstruksjon av bygda som overlever trass i motførestellingar, ny-

anseringar og alternative sosiale konstruksjonar (Villa 1999:32).⁸ *Fred og ro og trygt og godt* er verdiar foreldra i denne studien strekk seg langt for å oppfylle, eller omtolke til at dei har oppfylt i forhold til barna. Desse uttrykka kan definerast som sentrale kategoriar i den norske samtidskulturen, som vert brukt til å rettferdiggjere og påverke handlingar (Gullestad 1989, Villa 1999).

Mona framhevar likskapen mellom dei sosiale nettverka i sentrum av byen og på landet og kva det gjer med barna.

Mona: Her er det såpass mange individualistar at du vert deg sjølv. Så trur eg barna blir trygge, der er Kari, der er den, der er den, mor mi dei kjenner dei.

Dette fortetta sitatet frå Mona summerer ideala ho har for barna: dei skal verte trygge nok til å verte seg sjølve. Det meiner ho at dei har gode høve til å verte i sentrum av byen, i eit tett nabolag prega av at alle kjenner alle, samtidig som dei er individualistar som tør å uttrykkje særdraga sine. Barna får slik ei positiv ramme å utvikle seg innan: dei kan tore å skilje seg ut samtidig som dei er omgjevne av trygge rammer. Mona opplever slik at oppvekstmiljøet til barna hennar klarer å foreine eller balansere mellom dei potensielt motstridande verdiane om fridom og tryggleik. Legg ein for stor vekt på fridom, mister ein tryggleik. Legg ein for stor vekt på tryggleik, mister ein fridom. Individualisme og tryggleik er viktige verdiar som foreldre ønskjer å realisere i oppveksten til barna. Mangfaldstanken handlar om moral, om kva som er eit godt individ og eit godt oppvekstmiljø. Foreldra ser byen som ein oppdragar av barna, som kan lære dei om verda på godt og vondt. Mangfaldet i byen gir barna høve for identifisering med mange ulike andre. Foreldra opplever slik at dei tilbyr barna mange val, og at dei dermed sikrar at barna får fridom og tryggleik til å utvikle sin individualitet.

Byen trer fram som ein plass for tette, trygge og nære fellesskap, med slektskap til relasjonar ein symbolsk sett bind til bygda (Villa 1999). Samtidig er byen ein plass for spenning, variasjon og mangfald. Det attraktive med sentrum av byen er i høg grad det doble rommet: Det lokale, trygge og tette som basis og mangfald i byen som eit tilbod ein kan nytte

⁸ Ho byggjer denne tolkinga på livshistoriske intervju gjort med 47 personar som er busette i bygdekommunar.

seg av på avstand. Foreldra opplever dermed at dei tilbyr barna ”alt”, både ei trygg forankring og nok av utfordringar.

Informantane representerte delvis like og delvis forskjellige ideal for korleis individualiteten skal utformast og kva mangfaldet skal brukast til. Dei var opptekne av kompetansen mangfald kan gi barna deira, til å utvikle individualitet. Men medan nokre legg mest vekt på å skape kompetente og tilpassingsdyktige barn, var andre par meir opptekne av å skape tolerante og fordomsfrie barn. Denne forskjellen i måten å tenke om mangfald på, som eg finn i materialet mitt, kan knytast til ulike målsetjingar for korleis barn skal verte. Den canadiske geografen Katharyne Mitchell identifiserer to ulike utformingar av multikulturalisme i dei nasjonale utdanningssystema i Vest-Europa og Nord-Amerika som samsvarar med ulike forståingar av mangfald i det kjeldemateriale eg byggjer på. Mitchell peikar på eit skilje mellom ei utdanning med mål om å skape tolerante, multikulturelle individ, ”multicultural selves”, og ei utdanning orientert mot å skape individualiserte, mobile og kompetente individ, ”strategic cosmopolitans” (Mitchell 2003:387). Ho meiner at det ”multikulturelle sjølv” har vorte erstatta av den ”strategiske kosmopolitten” som eit ideal for korleis barna bør dannast. Det multikulturelle sjølv skulle kunne samarbeide på tvers av forskjellar og tru på fordelane ved mangfald. Den strategiske kosmopolitten er i kontrast ikkje motivert av ideal om mangfald, men av kjennskap til at det er viktig å tilpasse seg individuelt til skiftande personlege og nasjonale kontekstar. Kjennskap til mangfald vert slik eit konkurransefortrinn. Det er instrumentelle argument meir enn etiske resonnement som ligg til grunn for verdsetjinga av mangfald her. Mangfaldet vert ein nytteverdi som kan skape ressursar og vekst for individet og samfunnet, men ikkje eit mål i seg sjølv. Som vi har sett er begge desse ideala tydeleg artikulerte i dette kjeldemateriale.

Den trygge variasjonen

Refleksjonane til informantane har gitt innsyn i konstruksjonen av mangfaldige individ skapt i kontrast til ideen om konforme individ. Samtidig utgjer konstruksjonane av mangfald i sentrum av byen som dei sjølve byggjer opp, eit fellesskap basert på både forskjellar og likskap. Likskapen handlar om eit overordna sett av verdier som ikkje kolliderer: ”Vi høyrer saman gjennom å vere forskjellige.” Mangfaldet er sameinande. Nokre foreldre formidlar overvegande ei vi-kjensle knytt til nabolaget og dei som dei omgir seg med. Det trygge mangfaldet vert framstilt som utelukkande positivt for barna. Forskjellane som det byggjer på, utfordrar ikkje ei

kjensle av fellesskap eller tryggleik. Foreldra framstiller seg sjølve som ein del av dette mangfaldet og formidlar ei kjensle av å vere på rett plass, å kjenne seg heime sosialt i nabolaget i byen. Samtidig gir dei uttrykk for at dei ønskjer å vere på veg, vere opne og søkjande.

Sosiologen Zygmunt Bauman peikar på at ønsket om å kunne velje og skape seg sjølv, gjer at identitet per definisjon må vere midlertidig.

I en livspolitik som dreier seg om kampen for identitet, er selvskaping og selvhevdelse de viktigste innsatsene, og valgfrihet er både hovedvåpenet og samtidig kampens mest ettertraktede trofé. Den endelige seieren ville med ett slag fjerne innsatsen, uskadeliggjøre våpenet og kansellere premieutdelingen. For å unngå dette utfallet må identiteten forbli fleksibel og alltid mot-takelig for videre eksperimentering og endring; den må helt og fullt være en midlertidig identitet (Bauman 2000:103).

Det varige og stabile vil i ein slik tankegang hemme individa, medan det ustabile og opne vert gjort til noko spennande og utviklande. For Bauman er det flytande fundamentet skremmande, fordi det kan verte uforpliktande. Men det flytande fundamentet opnar også for identifisering og fellesskap. Viljen til open kommunikasjon som skal sikre høve for individualitet er viktig som ein felles verdi i det trygge mangfaldet. Dialog og diskusjon der ein kan lære av kvarandre, det opne og endringsdyktige mennesket er idealet. "Normaliteten har skifta form og blitt flyttbar og fleksibel" (Sirnes 1999:70). Foreldra ønskjer at også barna skal verte flinke til å tilpasse seg skiftande kontekstar. Sosialiseringa av nye borgarar går ut på å lære dei opp til å takle endring.

Ideologiar om mangfald kan knytast til liberale verdier og til utbrei- inga av den kapitalistiske produksjonsforma med sine vektleggingar av fridom for den einskilde og ønsket om å skape tilpassingsdyktige individ. Den mangfaldige byen og det kompetente, opne og tilpassingsdyktige bar- net vert del av eit større narrativ om liberalitet og fridom for den einskilde. Når byen vert konstituert gjennom mangfald, må den også ha plass til for- skjellar. Men mangfaldet vert berre akseptert innan visse grenser. Når bar- net skal oppsedast med hjelp av mangfald, vil det oppstå grenser mellom mangfald og tryggleik.

Mangfald som maktomgrep

Kvifor meiner foreldra at det er bra for barn å vekse opp i by, omgitt av mangfald? Kva konsekvensar får dette for ideal om ein god barndom? Foreldra framstiller mangfaldet i byen som ei form for sosial kapital som barna vil trenge seinare i livet, som kan bidra til å skape trygge, opne, fordomsfrie og kompetente barn. Mangfaldet får både ein nytteverdi og ein etisk verdi i oppveksten til barna og vert brukt som ein identitetsbyggjande kontrast som hierarkiserer sentrum over forstad og bygd som ei ramme om barndom. Omgrepet mangfald er diffust nok til å sameine mange ulike verdier, og assosiasjonane til positivt lada ord som frie val, toleranse og fridom gir det forrang framfor andre omgrep og verdier. Bestemte utformingar og konkretiseringar av innhaldet i omgrepet, som denne artikkelen har analysert, viser korleis det fungerer ekskluderande.⁹

Eg har identifisert hovudsakleg to ulike tydingar foreldre meiner at mangfald har for barna deira, som skaper ulike grenser mellom oss og dei andre. Det vert forstått som utgangspunkt for eit fellesskap eller som kontrast til eit fellesskap. Den eine tankemåten dreier seg om mangfald i individa, og byggjer på eit ideal om å skape flytande, opne og spennande personlegdommar. Når mangfald er eit reiskap til å utvikle individualitet er mangfaldet danna gjennom eit vi, vi som er forskjellige: ”Vi som er opne og liberale og verdset det unike”. Mangfald sikrar barnet høve til å verte den det er eller skal verte, ved å halde mange ulike alternativ for identifisering opne for barnet. Den andre tankemåten handlar om kjennskap til mangfald utanfor individa, altså mangfald som noko ein skal vite om, kjenne til, takle og lære av. Dette handlar om å gi barnet kunnskap om verda uavhengig av om mangfaldet er noko ein likar. Når mangfald er eit reiskap til å utvikle kompetanse representerer vi normalitet, medan mangfaldet er dei andre. Mangfaldet er då dei mislukka, farlege eller fråstøytande som vert gjort til dømer på korleis barna ikkje bør verte. Mangfald kan slik vere ein spennande bakgrunn for sosialt liv på distanse frå individa eller ein fare barna må lære seg å takle. Begge desse forståingane av mangfald vert knytt til å skape trygge barn, men dei refererer til ulike typar

⁹ Statsvitarane Hege Skeie og Mari Teigen har forska på haldningar til likestilling på toppnivået i det norske samfunnet og fann dei same mekanismane knytt til omgrepet likestilling. Dei viser at likestilling er ein generell og diffus verdi som ein utan vidare diskusjon sluttar opp om – før innhaldet vert konkretisert (Skeie & Teigen 2003:13). Deira tolking av likestilling som noko sjølv sagt og kontroversielt på ein gong, har relevans for forståinga av mangfald i denne studien.

av tryggleik. Barna vert trygge fordi dei tør å vere seg sjølve og utvikle individualiteten sin på den eine sida, og fordi dei får kjennskap og kunnskap til å takle verda på godt og vondt på den andre sida.

Om mangfaldet er ”dei andre” eller ”oss”, skapar begge delar grenser for fellesskap. Slik vert mangfald eit maktomgrep som handlar om hierarkisering av forskjellar og inklusjon og eksklusjon på ulike vis. Ved å setje seg sjølv opp som den som godtek mangfald, kan ein framstille seg sjølv som den som har makt til å anerkjenne eller la vere å anerkjenne andre (Hage 1998). Samtidig kan det å prise mangfald handle om å endre grensene for kva som er allment godteke, i dette tilfelle kva som er ein god barndom, kva som skaper trygge og kompetente barn.

Sosialt og kulturelt mangfald vert halde fram som ein positiv verdi, samtidig som fleire av foreldra har tenkt over korleis dei sjølve set grenser for det potensielle mangfaldet barna kan oppleve i byen, ved at dei i dagleglivet held seg mest saman med folk som liknar dei sjølve (Danielsen 2006:219). Dei set derfor pris på at barna har høve til å overskride sosiale og kulturelle skiljelinjer gjennom sine sosiale relasjonar. Oppfatninga av at folk i Noreg stort sett er like eller ønskjer å vere like, er ei dominerande forteljing om det norske førestelte fellesskapet (Gullestad 2002). Men kjeldematerialet eg byggjer på, peikar mot ei større grad av variasjon knytt til ideal om likskap og forskjell. Ideen om det mangfaldige som eit godt oppvekstmiljø for barn påverkar kva draumar foreldre har for det gode liv, kva for ein barndom dei ønskjer å skape.

Litteratur

Aftenposten 21.09.01 og 06.09.01.

Bauman, Z. 2000. *Savnet fellesskap*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.

Bergen Kommune 1997: *Levekår og nærmiljø i Bergen. Særtrykk fra rapport 2 og rapport 3 . Levekårsundersøkelsen i Bergen*. Bergen: Bergen Kommune.

Butler, T. 2003. Living in the bubble: Gentrification and its ”others” in North London. I: *Urban Studies* 40(12). Carfax Publishing.

Danielsen, H. 2005. Med barn i bykjernen – val av bustad, val av barndom. I: Barlindhaug, R. red. *Storbyens boligmarked – drivkrefter, rammebetingelser og handlingsvalg*. Oslo: Scandinavian Academic Press.

- Danielsen, H. 2006. *Med barn i byen. Foreldreskap, plass og identitet*. Dr. avhandling i kulturvitenskap. Universitetet i Bergen.
- De los Reyes, P. & Martinsson, L. 2005. Olikhetens paradigme och några följdfrågor. I: de los Reyes, P. & Martinsson, L. red. *Olikhetens paradigme. Intersektionella perspektiv på o(jäm)likhetsskapande*. Lund: Studentlitteratur.
- Ehn, B. & Löfgren, O. 1994 (1982). *Kulturanalys. Et etnologisk perspektiv*. Lund: Liber.
- Ehn, B. & Löfgren, O. 2001: *Kulturanalyser*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Fog, J. 1996. Begrunnelsernes koreografi. Om kvalitativ ikke-statistisk representativitet. I: Holter H. & Kalleberg R., red. *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gressgård, R. 2005. *Fra identitet til forskjell*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Gullestad, M. 2002. *Det norske sett med nye øyne. Kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hage, G. 1998. White nation. Fantasies of white supremacy in a multicultural society. *Pluto Press Australia*.
- Helgesen, M. 2003. *Barns behov – foreldres særinteresser. Foreldres motiver for å velge privat skole for sine barn*. NIBR-rapport 2003:8. Oslo: NIBR.
- Hellesund, T. 2002 *Den norske peppermø. Om kulturell konstituering av kjønn og organisering av enslighet 1870-1940*. Dr. avhandling i etnologi. Universitetet i Bergen.
- Hjorthol, R. 2003. *Byidealer, bostedspreferanser og aktivitetsmønstre i Oslo, Bergen og Trondheim*. TØI rapport 672/2003. Oslo: Transport Økonomisk Institutt.
- Hjorthol, R. & Bjørnskau, T. 2005. I: Barlindhaug, R., red. *Storbyens boligmarked – drivkrefter, rammebetingelser og handlingsvalg*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Jahr, A.-M. & Bodal, 2001. *Barn drikker ikke caffè latte. Om barn i by*. Oslo: Akribe forlag
- Ley, D. 1996: *The New Middle Class and the Remaking of the Central City*. Oxford: Oxford University Press.
- Mitchell, K. 2003. Educating the national citizen in neoliberal times: from the multicultural self to the strategic cosmopolitan. *Transactions of the Institute of British Geographers* 28(4).
- Myhre, J.-E. 1994. *Barndom i storbyen. Oppvekst i Oslo i velferdsstatens epoke*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Røe, P. 2005. Virtuell kommunikasjon og mobilitet i storbyen. I: Barlindhaug, R. red. *Storbyens boligmarked. Drivkrefter og rammebetingelser*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Sirnes, T. 1999. "Alt som er fast fordamper." Normalitet og identitet i endring. I: Meyer, S. & Sirnes, T., red. *Normalitet og identitetsmakt i Norge*. Oslo: AdNotam Gyldendal.
- Skard, Å. G. & M. Seip, A. Brinchmann og E. Slotto, red. 1960. *Lykkelige barn. Rådgiver for foreldre og lærere om barn og ungdom*. Oslo: Teknisk Forlag A/S.
- Skeie, H. & Teigen, M. 2003. *Menn imellom*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Stavanger Aftenblad 30.10.01.
- St. melding nr. 30 (2003-2004):24. *Kultur for læring*. Det kongelige utdannings- og forskningsdepartement.
- St.meld.nr.31 (2002-2003). *Storbymeldinga. Om utviklinga av storbypolitikk*. Det kongelige kommunal- og regionaldepartement 2003.
- Valentine, G. 1999. Imagined geographies. I: Massey, D. Allen, J. & Sarre, P., red. *Human Geography Today*. Cambridge: Polity Press.
- Villa, M. 1999. Bygda – sosial konstruksjon av "trygt og godt". *Sosiologi i dag* nr. 4.

Byen som oppdragar. Mangfald, individualitet og kompetanse
Hilde Danielsen

Hilde Danielsen
Rokkansenteret
Nygårdsgaten 5
NO-5015 Bergen, Norge
e-post: hilde.danielsen@rokk.uib.no

R